WIKIPEDIA

Eiropa

Vikipēdijas lapa

*Šis raksts ir par pasaules daļu. Par citām jēdziena **Eiropa** nozīmēm skatīt nozīmju atdalīšanas lapu.*

Eiropa ir pasaules daļa,[1] kas ģeoloģiski un ģeogrāfiski veido Eirāzijas kontinenta rietumu daļu. Ziemeļos to apskalo Ziemeļu Ledus okeāns, rietumos — Atlantijas okeāns, bet dienvidos — Vidusjūra un Melnā jūra. Vispārpieņemts, ka Eiropas austrumu robeža ir Urālu kalni, Urālas upe, Kaspijas jūra un Kaukāza kalni. Eiropā tiek iekļautas vairākas salas, arhipelāgi un pussalas. Lielākā no salām ir Lielbritānija. Krasta līnijas kopējais garums ir 38 000 km. Tā ir tik gara, jo to izrobojuši daudzi līči, fjordi un iekšējās jūras. Eiropas platība ir gandrīz 10,2 miljoni km², savukārt iedzīvotāju skaits pārsniedz 745 miljonus.

Lielāko daļu no Eiropas veido zemienes. Aptuveni trīs piektdaļas no kopējās platības ir zemāk par 200 m virs jūras līmeņa, bet tikai aptuveni 1/15 daļa no Eiropas atrodas augstāk par 1 km virs jūras līmeņa. Augstākās kalnu sistēmas šķērso Eiropu tās dienvidu daļā. Tie ir Pireneji, Alpi, Apenīni, Karpati un Balkānu kalni. Ziemeļos ievērojamākā kalnu grēda ir Skandināvijas kalni. Lai gan Eiropā ir ļoti daudz upju, tajā ir maz lielo ezeru. Garākā Eiropas upe ir Volga, bet lielākais ezers — Lādogas ezers. Atsevišķas teritorijas ziemeļos un kalnu rajonos ir klātas ar ledājiem. Aptuveni viena trešdaļa no Eiropas teritorijas ir aramzeme, kur audzē galvenokārt labību, īpaši kviešus un miežus. Vēl viena trešdaļa ir klāta ar mežiem. Eiropa ir reģions ar mūsdienīgu, attīstītu tautsaimniecību, kas balstās uz komerciālo lauksaimniecību un rūpniecību. Tā ir arī viens no pasaules lielākajiem rūpnieciskajiem reģioniem, kur gada vidējie ienākumi uz vienu iedzīvotāju ir starp augstākajiem pasaulē. Eiropas iedzīvotāji veido aptuveni vienu desmito daļu no visiem pasaules iedzīvotājiem. Lielākā daļa no iedzīvotājiem runā romāņu, ģermāņu un slāvu valodās. Eiropas iedzīvotāji galvenokārt ir kristieši.

Eiropai ir ļoti gara kultūras un ekonomisko sasniegumu vēsture, kas ilgst nepārtraukti jau vairākus gadu tūkstošus. Par mūsdienu Eiropas kultūras pirmssākumu uzskata Seno Grieķiju un tai sekojošo Seno Romu. Pēc Romas impērijas sabrukuma sekoja pagrimuma periods, ko renesanses laikā dēvēja par "drūmajiem viduslaikiem", bet apgaismības laikmeta un mūsdienu vēsturnieki — vienkārši par viduslaikiem. 12.—13. gadsimtā no Itālijas Eiropā aizsākās renesanses periods, kas veicināja jaunu Eiropas atdzimšanu. 15. gadsimtā Portugāle aizsāka Lielo ģeogrāfisko atklājumu periodu, drīz tai sekoja

Eiropa

Platība	10 180 000 km^2
Iedzīvotāji	746 419 440 (2018)
Blīvums	72,5 /km^2
Valstis	50
Laika zonas	UTC līdz UTC+6
Interneta augšējā līmeņa domēns	.eu (Eiropas Savienība)
Lielākās pilsētas	Maskava Stambula Londona Parīze Madride
Augstākā virsotne	Elbruss (5642 m)
Organizācijas	Eiropas Savienība
Krasta līnijas garums	38 000 km
Vidējais augstums v.j.l.	ap 300 m
Lielākais attālums no jūras	1600 km
Salu platība	ap 7,6% no Eiropas platības
Galējie punkti	
Ziemeļi	Nordkina rags
Dienvidi	Marroki rags
Rietumi	Rokas rags
Austrumi	Polārie Urāli

Spānija un pēc tam — Francija, Nīderlande un Apvienotā Karaliste. Rezultātā Eiropas civilizācija 15.—18. gadsimtā kļuva par pirmo globālo civilizāciju, kas lielākā vai mazākā mērā pakļāva vai vismaz ietekmēja gandrīz visas pārējās pasaules kultūras.

Satura rādītājs

Etimoloģija

Etimoloģiski latīņu vārds *Europa* (*Aurōpā*) ir cēlies no grieķu vārda Εὐρώπη (*Eurṓpē*), kas savukārt aizgūts no asīriešu un feniķiešu vārda *erob*, kas nozīmē "saules riets", kā arī apzīmēja zemes uz rietumiem no Feniķijas.[2] Pēc cita uzskata šis nosaukums ir cēlies no senpersu *Aus(r)ā-apā*, šī vārda pamatā ir divi indoeiropiešu cilmes vārdi *ausārā* ("ausma", "saullēkts") un *apas* ("ūdens", "upe"), tādējādi sākotnēji vārds esot nozīmējis "saullēkta upe".[*nepieciešama atsauce*]

"Eiropas nolaupīšana" (A. Karači glezna (ap 1610))

Ģeogrāfisko terminu "Eiropa" pirmie ieviesa senie grieķi, tomēr vēl Homēram Eiropa (grieķu: *Εὐρώπη Eurṓpē*) bija mitoloģiska Krētas karaliene, bet ne ģeogrāfisks apzīmējums.[*nepieciešama atsauce*] Līdz aptuveni 500. gadam p.m.ē. ar vārdu *Eiropa* tika apzīmēta arī Grieķijas sauszemes daļa, vēlāk vārda nozīme tika paplašināta uz zemēm ārpus Grieķijas, pasauli iedalot Eiropā, Āzijā un Lībijā (Āfrikā). Skitiju (Melnās jūras ziemeļdaļā) uzskatīja par pasaules malu.

Leģenda par Eiropas nolaupīšanu

Saskaņā ar vienu no sengrieķu mītiem, Eiropa — feniķiešu valdnieka Agenora meita un Tēbu valdnieka Kadmisa māsa — kādu rītu netālu no jūras savā nodabā lasījusi puķes. To nejauši ievērojis Zevs un iemīlējies Eiropā. Viņš pieņēmis balta vērša izskatu, pierunājis Eiropu uzkāpt vērsim mugurā, un kolīdz

Eiropa tā izdarījusi, viņš ar jauno meiteni aizjoņojis pāri jūrai uz Krētas salu, kur viņa deva dzīvību Minosam, Radamantam un Sarpedonam.[2]

Leģendai par Eiropas nolaupīšanu ir arī simboliska nozīme. Eiropas nolaupīšana atspoguļo vēsturisko saikni starp Eiropu un Āziju. Leģendā aprakstīto notikumu laikā Feniķija atradās stiprā Ēģiptes politiskā un saimnieciskā ietekmē. Nolaupot Eiropu, Zevs paņēma no vecākas Austrumu civilizācijas tās mantojumu un pārnesa uz Egeju, kur tā nākamo gadsimtu laikā tika attīstīta un izplatīta arvien tālāk citur Eiropā.

Vēsture

Bronzas laikmeta ciemata rekonstrukcija Bodenezera piekrastē

Aptuveni pirms 40 000 gadiem Eiropā ieceļoja saprātīgais cilvēks, kas ļoti īsā laikā izkonkurēja tur jau dzīvojošos neandertāliešus. 2. gadu tūkstoša p.m.ē. sākumā sāka veidoties ciltis, kuras vēlāk kļuva par pamatu Eiropas nācijām. Līdz pat vēlīnajam bronzas laikmetam (apmēram 8. gadsimtā p.m.ē.) Rietumeiropā, sakarā ar tās zemo apdzīvotības līmeni, nepastāvēja neviena kaut cik ievērojama valsts vai tās priekštecis. Tikai laikaposmā starp 800. un 600.g. p.m.ē., agrīnajā dzelzs laikmetā, sākās intensīva lielāku ciematu un pilskalnu būvniecība plašā reģionā uz ziemeļiem no Alpiem saistībā ar ķeltu, ģermāņu, gotu un citu tautu pakāpenisku izplatību pāri Alpiem.

Āraišu ezerpils rekonstrukcija Latvijā.

Par pirmo civilizāciju Eiropas teritorijā uzskata Seno Grieķiju. Klasiskajā periodā grieķi bija ciešā kontaktā ar attīstītajām Tuvo Austrumu civilizācijām. Zināšanas, ko grieķi ieguva no tām un paši attīstīja, vēlāk lika pamatus citām Eiropas civilizācijām. 2. gadsimta p.m.ē. vidū grieķi nonāca romiešu pakļautībā. Mūsu ēras sākumā Eiropā dominēja Romas impērija. Šajā laikā ļoti strauji izplatījās arī kristietība. Romas impērija sabruka 5. gadsimtā.

Eiropa ap 814. gadu.

Tam sekojošais periods bija Tautu staigāšanas laikmets. Līdz pat franku valsts izveidošanai 9. gadsimtā Eiropas tautas atradās gandrīz nepārtrauktā kustībā. Galvenie tautu pārvietošanās virzieni bija no ziemeļiem uz dienvidiem un no austrumiem uz rietumiem, vairumā gadījumu savstarpēji sajaucoties ar jau uz vietas esošajām tautām. Piemēram, daļa ģermāņu cilšu grupai piederīgo gotu pēc ilgiem klejojumiem apmetās Gallijas ziemeļu daļā. Samērā īsā laikā tie sajaucās ar vietējiem iedzīvotājiem — dažādām ķeltu ciltīm, gala rezultātā veidojot daļu no vēlākās franku valsts. Savukārt lombardi iespiedās Itālijas ziemeļu daļā, bet cita gotu daļa atrada savas pastāvīgās mājas Ibērijas pussalā — visai tālu no savas sākotnējās izcelšanās vietas — Skandināvijas. Bijušās Romas impērijas centrālajās un it īpaši austrumu provincēs ienāca huņņi, bet vēlāk — avāri. Pilnīga etniska pārstrukturizācija notika Balkānos, kur lielā skaitā ieradās slāvu, protobulgāru un gotu imigranti. Slāvu ciltis 7.—9. gadsimtā uzsāka plašu ofensīvu rietumu virzienā un nokļuva līdz pat Elbas upei, asimilējot praktiski visus šeit sastaptos dažādas etniskas izcelsmes iedzīvotājus.

9. gadsimtā Rietumeiropā izveidojās Franku valsts, kas sasniedza savu varenību Kārļa Lielā laikā. Sadalot Franku valsti, rietumi daļā izveidojās Francijas karaliste, bet austrumu daļā — Svētā Romas impērija.

1096. pēc pāvesta Urbāna II aicinājuma atbrīvot Svēto zemi no musulmaņiem, tika uzsākts Pirmais Krusta karš, kura rezultātā krustneši ieņēma Svēto zemi un izveidoja tur Krustnešu valstis.

Viduslaikos Eiropā izveidojās daudzas mūsdienu nacionālās valstis. Viduseiropā pēc kristietības pieņemšanas izvirzījās Polija, Lietuva un Ungārija. Pireneju pussalā tika atkarotas mauru kontrolētās teritorijas un nostiprinājās Aragonas un Kastīlijas karalistes.

Renesanses periodā (15.—16. gadsimtā) strauji attīstījās zinātne, tika veikti lieli atklājumi, kā arī aizsākās pasaules kolonizācija. 16. gadsimta beigās pēc Reformācijas beidzās Romas Katoļu baznīcas dominance Eiropas rietumos un ziemeļos. 17. un 18. gadsimtā Eiropā bija apgaismības periods. Laikmeta ideālu ietekmē 18. gadsimta beigās notika Franču revolūcija, kad tika gāzta Eiropas visspēcīgākā monarhija un aizsākās kustības par demokrātiju un vienlīdzību. 18. gadsimtā aizsākās arī rūpnieciskā revolūcija, kas ļāva Eiropas lielvarām iegūt gan militāro, gan politisko varu pār plašām teritorijām visā pasaulē. 20. gadsimta sākumā Eiropas valstis savstarpēji sāka karot Pirmajā pasaules karā. Pēc kara daudzās valstīs tika gāzta monarhija, Austrumeiropā un Centrāleiropā izveidojās vairākas jaunas valstis (arī Latvija). Krievijā tika izveidota komunistu partijas diktatūra, vēlāk valsts tika pārdēvēta par Padomju Savienību. Otrais pasaules karš iezīmēja Rietumeiropas valstu varas samazināšanos to kolonijās visā pasaulē un komunistisko režīmu izplatīšanos Austrumeiropā, tas ir Padomju Savienības satelītvalstīs. Padomju Savienība sabruka 20. gadsimta 90. gadu sākumā, kas arī bija komunistiskā režīma sabrukums visā Eiropā. Šajā laikā apvienojās Rietumvācija ar Austrumvāciju, savukārt Dienvidslāvijas teritorijā sākās etniskie konflikti, kas noveda pie jaunu valstu — Bosnijas un Hercegovinas, Horvātijas, Maķedonijas Republikas, Serbijas un Melnkalnes un Slovēnijas izveidošanās.

Ģeogrāfija

Iedalījums

Eiropu no ģeogrāfiskā un arī no kultūrvēsturiskā viedokļa var iedalīt trīs reģionos:

- Dienvideiropa (Vidusjūras piekraste);
- Viduseiropa (Atlantijas okeāna piekraste);
- Ziemeļeiropa (Skandināvija un Baltija).

Eiropas fiziski ģeogrāfiskā karte.

Eiropu iedala arī rietumu-austrumu virzienā — šim iedalījumam ir vairāk kultūrvēsturiska nozīme:

- Austrumeiropa;
- Rietumeiropa.

Bieži tiek lietots arī termins "Centrāleiropa".

Tektonisko procesu rezultātā Eiropā izveidojušās četras lielas, atšķirīgas morfoloģiskās zonas:

- Eiropas ziemeļu kalnienes;
- Viduseiropas līdzenums;
- dienvidu kalnienes (Pireneji, Alpi, Dināru kalni, Balkāni, Karpati);
- Vidusjūras piekrastes josla.

Katrā no šīm zonām, atšķirīgā apvidus, klimata un citu faktoru rezultātā, veidojās arī atšķirīgas kultūras.

Eiropu var nosacīti sadalīt arī sateces baseinos. Lielākie ūdeņu kompleksi ir saistīti ar Ziemeļatlantiju, Ziemeļjūru, Baltijas jūru, Vidusjūru un Melno jūru. Šīs jūras un ar tām saistītie iekšzemes ūdens baseini kopš seniem laikiem ir veicinājuši ceļošanu un cilvēku kontaktus. Var pat konstatēt zināmu korelāciju starp viena vai vairāku tuvāko ūdens baseinu un etniski radniecīgu sabiedrību teritorijām.

Detifoss — varenākais Eiropas ūdenskritums — atrodas Islandē.

Ainavas un kultūras saikne

Neskatoties uz samērā nelielajiem izmēriem, Eiropā ir ļoti daudzveidīga ainava un daba, kas daudzviet ir bijusi ļoti labvēlīga saimniecības attīstībai. Eiropas subkontinentam raksturīga ļoti saposmota krasta līnija, liels skaits lielu un mazu iekšēju un daļēji iekšēju ūdenstilpju un upju. Pirmajiem ieceļotājiem, kas Eiropā nonāca caur Mazāziju, šis faktors, iespējams, palīdzēja ātri izplatīties visā Dienvideiropā, bet klimatam kļūstot siltākam — arvien vairāk uz ziemeļiem.

Eiropā nav tādu upju kā, piemēram, Nīla: ar milzīgu ūdens baseinu, treknu upes ielejas augsni, siltu klimatu. Tomēr Eiropai ir savas priekšrocības. Eiropu visos virzienos šķērso dabīgie ūdensceļi — upes, kas sekmēja cilvēku pārvietošanos pa šo pasaules daļu. Tā kā Eiropai piemīt lielas pussalas raksturs, tās ūdensteces sistēma pārsvarā vērsta no centrālās daļas uz perifēriju. Garākā Eiropas upe — Volga — plūst no Valdaja augstienes uz dienvidiem, ietekot Kaspijas jūrā. Otra garākā upe — Donava — plūst no rietumiem (Bādenes-Virtembergas zemes Vācijā) uz austrumiem, ietekot Melnajā jūrā. Centrālās un Rietumeiropas upes pārsvarā ietek Vidusjūrā (Rona, Po u.c.), Atlantijas okeānā vai Ziemeļjūrā (Luāra, Sēna, Reina, Elba u.c.). Savukārt, Daugava, Ņeva, Visla, Nemuna u.c. nes ūdeņus no austrumiem uz Eiropas iekšējo jūru — Baltijas jūru.

Eiropa — kontinents vai pasaules daļa?

Rietumeiropā un ASV Eiropu (arī Āziju) uzskata par kontinentu, savukārt Eirāziju — par superkontinentu.[*nepieciešama atsauce*] Šāds uzskats nav pamatots no ģeoloģiskā un ģeogrāfijas viedokļa, jo Eiropu un Āziju vieno plaša, daudzveidīga sauszemes teritorija.

Klimats un tā izmaiņu ietekme uz Eiropas vēsturi

Eiropas klimats, tāpat kā klimats jebkurā citā vietā, ir pastāvīgi mainījies. Kopš pēdējā ledus laikmeta beigām notiek pakāpeniska vidējās temperatūras paaugstināšanās. Civilizācijas attīstībai vispiemērotākais ir mērens, maigs klimats, kāds pirms vairākiem tūkstošiem gadu bija ģeogrāfiskā platuma joslā, kur mūsdienās vērojams samērā karsts un tveicīgs laiks — Eiropas dienvidos — Grieķijā, Spānijas un Itālijas dienvidos.

Klimata izmaiņas Eiropā un tuvējos reģionos nav bijušas vienmērīgas. Eiropas dienvidos un tuvējos Āzijas reģionos klimats kļuva kontinentālāks un sausāks, samazinot ražas apjomus un spiežot plašo līdzenumu tautas meklēt citas izdzīvošanai piemērotas vietas. Dzīvei labvēlīgāku reģionu tās atrada rietumos, tuvāk Atlantijas okeānam, kur klimats bija maigāks.

Tomēr arī šeit klimats mainījās. Atsevišķos laika periodos vairākus gadsimtus ilga vēsāki periodi. Piemēram, aptuveni no 200. līdz 700. gadam Eiropā bija kļuvis vēsāks. Iespējams, vēsākais klimats un ar to saistītās nabadzīgās ražas bija viens no faktoriem, kas veicināja Romas impērijas novājināšanos un vēlāko sabrukumu. Visdrīzāk, šī paša iemesla dēļ vairāku nākamo gadsimtu laikā Eiropas iedzīvotāju skaits, kas bija stipri sarucis vairākkārtēju mēra epidēmiju rezultātā, pieauga ļoti lēnām. Tikai no 8. līdz 11. gadsimtam, klimatam kļūstot siltākam, ražas pieauga un cilvēku dzīves apstākļi visā Eiropā pakāpeniski uzlabojās.

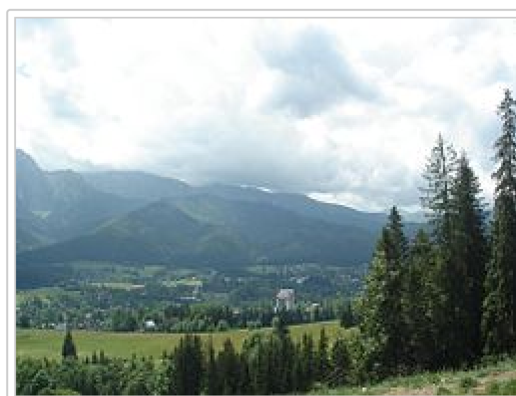

Eiropa — skats no satelīta

Mūsdienās nokrišņu daudzums Eiropas rietumos ir daudz lielāks, nekā austrumos. Atlantijas piekrastes joslā nokrišņu daudzums gada laikā sasniedz 3000 mm, bet Polijas vidienē vai Donavas baseinā — tikai ap 500 mm, vēl vairāk samazinoties austrumu virzienā. Klimata atšķirības dažādos Eiropas reģionos ir visai krasas. Uz austrumiem no centrālās Eiropas — Polijas — Baltijas reģionā un tālāk ziemeļaustrumos, klimats ir bargāks. Izteikti kontinentāls klimats Eiropā vērojams uz austrumiem no Volgas un Donas baseiniem. Vissausākais reģions Eiropā ir pašos tās dienvidaustrumos — Kaspijas jūras piekrastē — šeit nokrišņu daudzums gadā ir tikai vidēji ap 250 mm, kamēr vienā no vismitrākajiem Eiropas reģioniem — Norvēģijas rietumu daļā vidējais gada nokrišņu daudzums ir ap 3500 mm.

Nav nejaušība, ka šī klimatiskā robežlīnija, kas nošķir Eiropas atlantiskā klimata daļu no kontinentālās daļas, vienlaicīgi nošķir Eiropas iedzīvotājus arī pēc to pamata saimniecības veida, bet līdz ar to arī citu saimniecības un kultūras aspektu ziņā. Atlantiskajā klimata joslā, tātad galvenokārt uz rietumiem no Donas upes, cilvēki, līdzko kļuva pieejami metāla darbarīki, pārgāja uz pastāvīgu dzīves veidu, piekopjot laukkopību un lopkopību. Turpretī austrumu virzienā no šīs robežšķirtnes par noteicošo kļuva nomadu dzīves veids, kura pamatā bija klejojošā lopkopība. To veicināja ne tikai klimata, bet arī augsnes īpatnības. Eiropas attālāko austrumu daļu veido plašās Volgas un Ukrainas stepes. Eiropas vidienē stepe nemanāmi pāriet plašajās Dobrudžas (Valahijas) zemienē Rumānijā un Ungārijas līdzenumā, kur saimniekošanas un dzīves apstākļi jau ir atšķirīgi.

Ģeoloģija

Eiropas ģeoloģiskie notikumi ir klasisks piemērs tam, kā laika gaitā veidojas kontinenti. Pirmskembrija perioda iežu vecums Eiropā ir no 3,8 miljardiem līdz 540 miljoniem gadu. Pēc tam veidojās paleozoja ēras ieži, kas beidzās pirms 250 miljoniem gadiem; mezozoja ēras ieži beidza veidoties pirms 65 miljoniem gadu; kainozoja ēras ieži veidojās atlikušo laiku līdz mūsdienām. Pašreizējās Eiropas kontūras beidza veidoties aptuveni pirms 5 miljoniem gadu. Iežu veidojumus, reljefa formas un nogulumiežu baseinus mūsdienās spēcīgi ietekmē cilvēku darbība.

Karpati — Tatri, Zakopane, Polija

Senāko iežu lielākais apgabals Eiropā ir Baltijas vairogs, kas ir stipri erodējis. Savukārt jaunākie ieži atrodas Alpu kalnu sistēmā. Starp šīm teritorijām ir plaši nogulumiežu baseini ar pauguraiņu reljefu, piemēram, Parīzes baseins un Dienvidaustrumanglija, vai plaši līdzenumi kā, piemēram, Austrumeiropas līdzenums. Ziemeļjūra ir zemūdens nogulumiežu baseins, kas atrodas uz Atlantijas okeāna kontinentālā šelfa. Islande ir unikāls veidojums Eiropas ģeoloģijā: tā ir vulkāniska sala, kas izveidojusies Vidusatlantijas grēdai atdalot kontinentālās plātnes.

Derīgie izrakteņi

Eiropas subkontinents ir bagāts ar derīgajiem izrakteņiem, kas ir kalpojis par būtisku Eiropas civilizāciju attīstību veicinošu faktoru. Ilgstošajā derīgo izrakteņu ieguves vēsturē daudzviet to resursi ir izsmelti. Vācijā, Francijā un Lielbritānijā atrodas lieli akmeņogļu krājumi. Salīdzinoši nesen uzsākta lielo naftas un dabasgāzes krājumu apguve šelfā starp Lielbritāniju, Norvēģiju, Nīderlandi. Skandināvijas un Lielbritānijas ziemeļu daļā ir bagātīgas rūdu atradnes — šeit var iegūt dzelzi, varu, svinu, cinku, alvu. Arī Alpu kalnu perifērajā daļā ir ievērojami alumīnija, hroma, vara, svina, cinka, sudraba u.c. metālu rūdu iegulas. Savukārt Baltijas reģionā minēto dabas resursu nav vispār, ja neskaita salīdzinoši nelielas naftas iegulas Baltijas jūrā, kuru apguve uzsākta tikai vietām.

Resursu nevienmērīgā izplatība Eiropā veicināja starpreģionālās darba dalīšanas procesu un tirdzniecību. Pirmie tirdzniecības ceļi, kravu šķirošanas un pārkraušanas centri veidojās tieši dabas resursu, piemēram, sāls, krama, dzintara un dažādu metālu vienmērīgai izplatīšanai visā Eiropā.

Eiropas valstis

Eiropā ir aptuveni 50 valstu, no kurām liela daļa apvienojušās Eiropas Savienībā. Ģeopolitiski Eiropai var pieskaitīt arī tādu valsti kā Izraēla, jo tā ir pārstāvēta dažādās Eiropas sporta organizācijās, Eirovīzijā u.c. Arī vēsturiski tās teritorijā ir eksistējušas vairākas eiropiešu krustnešu dibinātas valstis.

Eiropas valstis

Šīm valstīm ir teritorijas Eiropā:

- Abhāzija (separātiska Gruzijas daļa)[2]
- Albānija
- Andora
- Apvienotā Karaliste
- Armēnija[1]
- Austrija
- Azerbaidžāna[2]
- Baltkrievija
- Beļģija
- Bosnija un Hercegovina
- Bulgārija
- Čehija
- Dānija
- Dienvidosetija (separātiska Gruzijas daļa)[2]
- Francija
- Gibraltārs (Apvienotā Karaliste)
- Grieķija
- Gruzija[2]
- Horvātija
- Igaunija
- Itālija
- Īrija
- Islande
- Kazahstāna[3]
- Kipra[1]
- Kosova
- Krievija[4]
- Latvija

- Lietuva
- Lihtenšteina
- Luksemburga
- Ziemeļmaķedonija
- Malta
- Melnkalne
- Moldova
- Monako
- Nīderlande
- Norvēģija
- Polija
- Portugāle
- Rumānija
- Sanmarīno
- Serbija
- Slovākija
- Slovēnija
- Somija
- Spānija
- Šveice
- Turcija[5]
- Ukraina
- Ungārija
- Vācija
- Vatikāns
- Zviedrija

[1] Armēnija un Kipra ģeogrāfiski atrodas Āzijā, bet kulturāli un vēsturiski tiek uzskatītas par Eiropas daļu.
[2] Azerbaidžāna un Gruzija daļēji atrodas Eiropā, ja par Eiropas robežu pieņem Kaukāzu.
[3] Kazahstānai Eiropā atrodas neliela daļa teritorijas uz rietumiem no Urālas upes.
[4] Krievijas Eiropas daļa ietver teritorijas uz rietumiem no Urālu kalniem.
[5] Eiropas Turcija ir neliela teritorija uz ziemeļrietumiem no Bosfora un Dardaneļu jūras šaurumiem.

Demogrāfija

Eiropā saprātīgais cilvēks (*Homo sapiens*) ienāca pirms 40 tūkstošiem gadu. Pirms tam šajā pasaules daļā dzīvoja dažādas nu jau izmirušas hominīdu sugas, piemēram, neandertālieši. Aizvēsturē notika vairāki cilvēku imigrācijas viļņi no Āzijas. Arī mūsdienās, kopš 20. gadsimta vidus, notiek intensīva cilvēku imigrācija no citām pasaules daļām, īpaši no Āfrikas un Āzijas. Nekad iepriekš Eiropa nav bijusi tik daudz un dažādu nāciju cilvēku mājas.

Eiropa naktī. Nakts apgaismojuma spožums aptuveni atbilst apdzīvotības blīvumam un ekonomiskās attīstības līmenim

Vēsturiski Eiropa (īpaši Dienvideiropa un Rietumeiropa) ir bijusi viena no visblīvāk apdzīvotajām pasaules daļām. 20. gadsimta sākumā Eiropā dzīvoja gandrīz ¼ daļa no visiem pasaules iedzīvotājiem (2012. gadā vairs tikai 10,5%).

Valodas

Eiropā dominē trīs indoeiropiešu valodu saimes atzari:

- romāņu valodas (franču, itāļu, spāņu, portugāļu, rumāņu un citas valodas) dominē Rietumeiropā un Dienvideiropā,
- ģermāņu valodas (angļu, vācu, nīderlandiešu, zviedru, dāņu, norvēģu, īslandiešu un citas) dominē Centrāleiropā, Britu salās un Ziemeļeiropā,

- slāvu valodas (krievu, poļu, čehu, ukraiņu, slovāku, bulgāru, serbu un citas valodas) dominē Austrumeiropā un Balkānu valstīs.

Ir arī neliels skaits valodu, kas ir salīdzinoši plaši izplatītas, bet nepieder ne pie viena no iepriekš nosauktajiem atzariem. Atsevišķi indoeiropiešu valodu saimē tiek izdalīta grieķu valoda, kurā ir oficiālā valoda Grieķijā un Kiprā. Atsevišķi tiek izdalītas arī baltu valodas (latviešu un lietuviešu valodas), kas ir oficiālās valodas attiecīgi Latvijā un Lietuvā. No indoirāņu valodu atzara visizplatītākā ir čigānu valoda, lai gan tā nav nevienas Eiropas valsts oficiālā valoda.

Ir vēl divi citi indoeiropiešu valodas saimes atzari, kas savulaik bija plaši izplatīti, bet mūsdienās runā tikai nelielas cilvēku grupas. Tās ir ķeltu valodas un Trāķijas-Ilīrijas atzars, kur līdz mūsdienām ir saglabājusies tikai albāņu valoda.

Valodās, kas nepieder indoeiropiešu valodu saimei, runā Igaunijā (igauņu valoda), Somijā (somu valoda), Ungārijā (ungāru valoda), Maltā (maltiešu valoda), Basku Zemē (basku valoda) un Krievijas ziemeļos. Tjurku valodās runā tikai Turcijā un atsevišķas kopienas Balkānos un Kaukāzā.

Atsauces

Vikikrātuvē par šo tēmu ir pieejami multivides faili. Skatīt: ***Eiropa***

1. tomēr pēc angļu tradīcijas Eiropu uzskata par kontinentu, piemēram, *Encyclopædia Britannica* dod šādu kontinenta definīciju un to uzskaitījumu: „continent, one of the larger continuous masses of land, namely, Asia, Africa, North America, South America, Antarctica, Europe, and Australia, listed in order of size“. Chicago: Encyclopædia Britannica, Inc., 2006
2. **(angliski)** «Where did the name Europe come from?» (http://www.guardian.co.uk/notesandqueries/query/0,,-10344,00.html). guardian.co.uk. Skatīts: 2011-01-30.